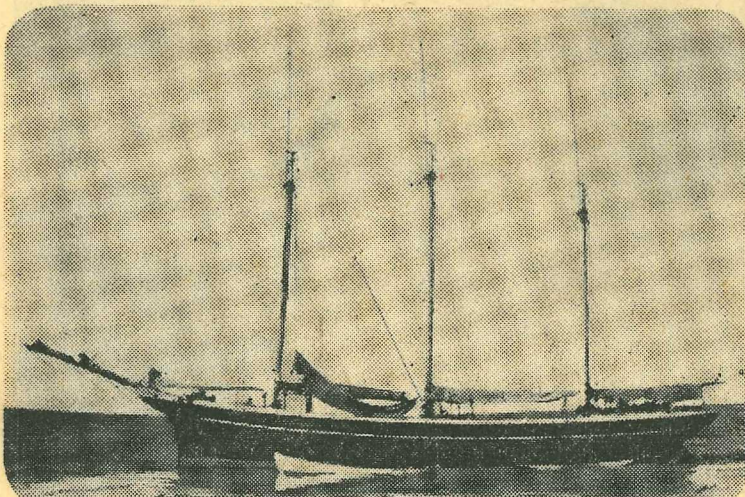

Drømmen om et moderne Grønland

Den 8. juli 1910 ble jeg påmønstret som styrmann med Knud Rasmussens ekspedisjonsskip i København. Kapteinen het Jensen, og

Ekspedisjonsskipet var en tre-mastet slettopper på 49 reg. tonn. Båten hadde en 16 HK hjelpemotor, men hadde ikke ishud eller andre isforsterkninger.

skipet var en tremastet skonnert på 49 reg. tonn med en 16 HK hjelpemotor. Vi måtte anløpe Thorshavn på Færøyaner for motorskade. I kahytten bodde Knud Rasmussen, Peter Freuchen, kapteinen og jeg. Der var sovepose på gulvet. Han måtte ligge sammenkrøket, da gulvflaten bare var noen få kvadrattot, og han var som kjent stor av vekst. I ruffen bodde foruten maskinisten, en københavnsk tømmermann og to matroser. Det var førsteklasse sjøfolk. Den ene, Buxbom, hadde vært båtsmann med grønlandske handels-seilskip, den andre var skonnertmann. Han gjorde tjeneste som kokk, men var flink til alt. Og det kom godt med. Etter anløpet av Thorshavn, fortsatte vi vestover med kurs for Kapp Farvel. Reisen tok vel 8—10 dager, men tiden gikk fort. Trass i de lite komfortable boligforhold i kahytten, var våre passasjerer alltid i godt humør, og det var meget interessant å høre Knud Rasmussen fortelle om polar-eskimoene og Freuchen om Danmarks-ekspedisjonen som han hadde vært medlem av. De var jo unge menn, og på vei til å virkeliggjøre sin ungdoms drøm. Det var Knud Rasmussens plan å skape en

deres fulle tillit, fordi han forsto deres tankegang og sjelsliv. Da vi nådde opp i Discobukten, fikk vi se et storslagent syn

nen forlot vi Qeeqtac og seilte igjen vestover til Saqac. I Saqac fikk vi flere forsyninger og flere hunder. Alle steder ville folk gjøre det så godt for Knud Rasmussen som de kunne. Om morgenen satte vi kurs vestover for Vaigattet mellom Discoøya og Grønland, med ca. 30 hunder på dekk. Det var et broket liv ombord, men Knud Rasmussen og Freuchen føret selv hundene sine. I Vaigattet er der grunnt mange steder, men alle grunnene var effektivt avmerket av isfjell som sto på grunn. Da vi kom ut av Vaigattet, hadde vi de siste 400 kvartmilene igjen til Kapp York over den beryktede Melvillebukten. Vi var heldige med været og fordelt drivis. På den siste del av seilasen kunne vi ikke bruke kompasset fordi vi var så nær den magnetiske nordpol. Vi fikk land i sikte noen mil øst for Kapp York, og Knud Rasmussen kjente landet igjen. Han hadde reist der flere ganger med hundeslede da han var med på den litterære Grønlands-ekspedisjon sammen med Mylins Eriksen, Harold Moltke og Jørgen Brønlund.

som jeg aldri vil glemme. Breene inne ved Jakobshavn og omkring hadde nettopp kalvet, og hele Discobukten lå full av større og mindre isfjell i fantastiske former. De skinte i alle sjatteringer av grønt og blått, og den øverste delen

Knud Rasmussen.

var hvit. Jeg forsøkte å telle, og

deres fulle tillit, fordi han forsto deres tankegang og sjelsliv.

nen forlot vi Qeeqtac og seilte igjen vestover til Saqac. I Saqac fikk vi flere forsyninger og flere hunder. Alle steder ville folk gjøre det så godt for Knud Rasmussen som de kunne. Om morgenen satte vi kurs vestover for Vaigattet mellom Discoøya og Grønland, med ca. 30 hunder på dekk. Det var et broket liv ombord, men Knud Rasmussen og Freuchen føret selv hundene sine. I Vaigattet er der grunnt mange steder, men alle grunnene var effektivt avmerket av isfjell som sto på grunn. Da vi kom ut av Vaigattet, hadde vi de siste 400 kvartmilene igjen til Kapp York over den beryktede Melvillebukten. Vi var heldige med været og fordelt drivis. På den siste del av seilasen kunne vi ikke bruke kompasset fordi vi var så nær den magnetiske nordpol. Vi fikk land i sikte noen mil øst for Kapp York, og Knud Rasmussen kjente landet igjen. Han hadde reist der flere ganger med hundeslede da han var med på den litterære Grønlands-ekspedisjon sammen med Mylins Eriksen, Harold Moltke og Jørgen Brønlund.

Mot isfjell

Vi seilte langs landet og kom snart til Kapp York. Jeg hadde frivakt da vi seilte opp Smithsundet, og da jeg kom på dekk igjen, hadde vi mistet begge propellvingene i drivisen, men var kommet på høyde med Nordstjernebukten, der Thule ligger ved bunnen av bukten. Det ble nå min jobb å krysse i drivisen inn mot Thule, for vinden var stikk i stevnen. Det gikk godt, og da vi nærmet oss Thule, kom kapteinen på dekk og tok

I år er det 50 år siden Knud Rasmussen grunnla handelsstasjonen Thule i Nordstjernebukten, ca. 400 kvartmil nord for Upernivik —

roret. Da skjedde det et uhell som kunne ha fått katastrofale følger for skip og last. Vi styrte bidevind for styrbords halser inn mot Thulefjellet, der brenningen sto på land. Kloss i le hadde vi et lite isfjell. Da vi skulle gå over stadi, falt skipet av i vendingen fordi kapteinen hadde holdt det for tett opp til vinden, slik at det ikke hadde fart nok i vendingsøyeblikket. Vi drev ned på isfjellet med fulle seil. Det så meget farlig ut,

Lasten kom fort på land og ble mottatt av villige hender, og samtidig vokste huset opp. Særlig gjorde Buxbom's praktiske håndlag seg gjeldende under dette arbeidet. Men så holdt ekspedisjonen på å bli rammet av en ny katastrofe. Der brøt plutselig løs en sterk storm.

P. Wamberg

var styrmann på en av ekspedisjonene til den kjente danske oppdagelsesreisende, Knud Rasmussen. I denne artikkelen forteller han om ferden mot nord, og om møtet med eskimoene på Grønland.

Huset var reist og takflakene lagt på, sett dører og vindluser var ikke satt inn. Vi kom løpende fra skipet for å hjelpe. Veggene bulet seg ut, og taket løftet seg under presset fra vinden. Polareskimoene forsto hva det dreiet seg om, og under Knud Rasmussens ledelse tok de hver sin glassrute og satte dem på plass samtidig. Det tok bort så meget av trekken at vi fikk tid til å sette alle rutene på plass, og vi sjøfolkene la samtidig noen av de medbrakte granstammene tvers over takflakene og surret dem fast til fjellet. Huset var reddet, men i siste øyeblikk. Et par av takflakene blåste bort. Tid var mangelvare for oss, vi arbeidet så å si både dag og natt for å bli ferdig og komme ut før nyisen la seg. En natt

var det fire kuldegrader og et islag på vannet.

Jeg kan fortelle et par sammenhengende episoder fra samværet med Knud Rasmussen. Han bød meg inn i teltet sitt, som var langstrakt. Han satt selv innerst med ansiktet vendt mot inngangen. På høyre side av ham satt Freuchen, og på venstre side satt jeg. Nedenfor Freuchen og meg satt det en rekke eskimomenn på jorden med bona

Tømmermannen og maskinpasseren ombord fotografert sammen med to eskimokvinner. De bærer sine barn i bæreposer på ryggen, og de tygger på hver sitt skinn.

ten og reparerte, men det var ikke hennes sønn eller mann. I Thule har man ikke skreddere. Skal man ha utført et arbeid, må man opptre med vennlighet, og så utføres det som en vennskapstjeneste. Penger er et ukjent begrep. Når det fanges et dyr, blir det delt mellom alle etter visse regler. Der er paradisiske forhold så lange fangsten ikke slår feil, og det gjør den visst sjelden ved Thule, men kanskje oftere under de lange sledereisene. Likevel er

det i land og gikk i gang med flåing og partering av dyret. Det viste seg å være en stor remmesel. Jeg gikk i land og oppsøkte kolonistyrer Vinterberg for å få lov til å ta skinnene med meg. Det kunne han ikke innvilge, da handelen har monopol, men han sa jeg kunne ta skinnene med meg, og når vi kom til København, skulle jeg bare henvende meg til handels-selskapet. Det var bare en formalitet, da ingen ville falle på å si nei. Hr. Vinterberg var for øvrig meget elskverdig og viste meg litt rundt i kolonien. Da vi var kommet litt utenfor bebyggelsen, sa han: — Nå fløyter jeg et bestemt signal, og så kommer det ene sledespannet mitt. Der var ingen hunder å se, men da han fløyter, kom det plutselig som stampet opp av jorden, en ti-tolv store hunder. — Nå fløyter jeg et annet signal, og så kommer det andre sledespannet, og så begynner de å slåss. Han fløyte

sjø, så vi måtte dreie til. Med tre rep i mesanen og et par oljeposer ute for å ta brodden av sjøene, drev vi ut Davisstredet. Skipet lå og fløt på vandet som en måke og klarte seg fint. I disse nettene så jeg et syn som er vanskelig å beskrive. Der var sterkt nordlys. Det så ut som om kantene på stormskyene var kranst med ildtunger i alle spektrets farger, og man innbilde seg at man kunne høre smell når ildkantene hoppet fra sky til sky. Det så ut som om himmelen sto i brann, og samtidig hylte stormen, og brottsjøenes morild lyste i natten. Det var veldig og skjønt, men kanskje fryktinngydende for et lite menneske som drev i et nøtteskall på havet. Vi gikk langt sør om Kapp Farvel før vi endret kurs østover.

ingener. Likevel er det mye de pol-eskimoene med psykologisk ker. Søndag formiddag og aften ta-ler Emanuel Minos. Søndag aften deltar forstander Tom Erlandsen, Kristian Heggelund og Tirsdagsmu-sikken. under beltestedet. å motstå all han og en rekke slag

Det var meget interessant å høre Knud Rasmussen fortelle om polar-eskimoene og Freuchen om Danmarks-ekspedisjonen som han hadde vært medlem av. De var jo unge menn, og på vei til å virkeliggjøre sin ungdoms drøm. Det var Knud Rasmussens plan å skape en dansk virksomhet blant polareskimoene ved å anlegge stasjonen Thule og dermed lette det primitive og hedenske folket i overgangen til sivilisasjon. Trass i en mange tusen år gammel jegerkultur, sto polareskimoene på et rent steinalderstadium. De kunne lage buer, lanser, harpuner og skjeletter til sine kajaker av reisdyrorn og sjødyrenes ben, og deres kvinner beredte fugleskinn til varmt og bløtt undertøy. Av bjørneskinn, selskinn og reveskinn laget de yttertøy og fot-tøy. De sydde det sammen med dyresener som ble spaltet til sytråd. De kunne tenne ild ved å slå gnister mellom jernstein og flint, og antenne tørr mose som var fuktet med tran. Tranen tygget de av et stykke spekk og silte den ut mellom tennene over den tørre mosen. Knud Rasmussen sa at det var meget vanskelig å gjøre uten å blande tranen med spytt. Hvis der kom spytt i blandingen, ville det ikke brenne. Av remmeselens skinn laget de harpunliner, hundeseler og remmer til surring av ymse slag. De kunne altså leve, og leve godt på sin måte, uten noen kontakt med det vi kaller sivilisasjon. Kontakten med de hvite var tvert imot en fare for dem, og denne krisen ville Knud Rasmussen hjelpe dem over. Det hadde han alle betingelser for. Han var glad i dem og kunne snakke deres språk og vinne

Polariskimoiske vinterboliger ved Thule. Hyttene eies ikke av noen bestemt familie, men tas i bruk av en av dem som bestemmer seg for å overvintre. Polareskimoene er et nomadefolk, som følger villtet på vandringene.

Knud Rasmussen.

var hvit. Jeg forsøkte å telle, og kom til 700. En kan tenke seg alle disse isfjellene spredt utover et dyplått hav i solskinn! Så mange isfjell vil som oftest skape tåke.

Nest etter Vårherre . . .

På Discopyas sørpsiss ligger Godhavn, som vi anløp. Kajaker kom ut for å ta imot oss, og alle flagg ble heist. Grønlanderne kledde seg i festdrakt, og om kvelden danset vi. Knud Rasmussen var i land og besøkte venner og ikke minst de minste og fattigste blant befolkningen. Han var voldsomt populær. Jeg spurte en dansktalende eskimo hva de mente om Knud Rasmussen. Tja, nest etter Vårherre tror vi jo på Knud, sa han. Jeg var en tur i land med Freuchen for å hjelpe ham med teodolitten. Han skulle jo være de fremtidige ekspedisjonenes kartograf. Vi seilte videre fra Godhavn mot nord, øst om Disco, og videre øst på til Qeqetac, der Knud Rasmussens onkel var kolonibestyrer. Her ble vi som vanlig festlig mottatt. Under dansen kom Knud, og inviterte meg på grønlandsk festmat. Det var kald stek av en hund hans tante trakterte med, fordi det var en av hans livretter. Det smakte utmerket, men på samme måte som fårekjøtt smaker får, smakte hundekjøttet hund.

I Qeqetac fikk vi de første hunder ombord, og forsyninger av forskjellig slag: hundefôr, hundeseler, skinnklær osv. Om morgne-

leffellet, der brenningen sto på land. Kloss i le hadde vi et lite isfjell. Da vi skulle gå over stag, falt skipet av i vendingen fordi kapteinen hadde holdt det for tett opp til vinden, slik at det ikke hadde fart nok i vendingsøyeblikket. Vi drev ned på isfjellet med fulle seil. Det så meget farlig ut, og kapteinen kalte passasjerene på dekk. Imidlertid tørnet skipet først med stevnen mot foten av isfjellet, dermed kom skipet gjennom vinden, forseilene kom bak, og forskipet dreiet hurtig ut fra isfjellet i den friske vinden. Seilene fyltes igjen, men akterskipet tørnet så voldsomt mot isfjellet at vi fikk skadet lønningen og et par dekkstøtter akter, men vi slapp jo billig. Etter enda et par bauter fikk vi stille. Men da kom polareskimoene ut fra Thule i en hvalbåt de hadde fått av polarforskeren Peary. Vi satte ekspedisjonens båt og skipsbåten på vannet, og de tre robåtene slepte oss det siste stykke, mens polareskimoene hjalp til.

Da vi kom helt inn under land, lot vi ankeret gå i en lun og helt isfri havn. Hundene ble ført i land med en gang. Jeg vet ikke hvem som var mest glade — hundene eller skipsbesetningen, men det var en kolossal lettelse for begge parter. Hundene var jo bundet under reisen. Passasjerene ble ført i land, der de slo opp teltene, og vi losset vår dekkslast av hundefôr og grønstammer og spylte dekket. Det trengtes hardt, etter at 30 hunder hadde vært ombord i mange dager.

Det var en lykkelig kaptein og styrmann som spiste sammen den kvelden. Det hadde vært et begivenhetsrikt døgn. Vi hadde mistet propellvingene og nær mistet både skip og last, men nå lå vi til ankers ved reises mål, og nye oppgaver ventet. Lasten skulle losses i små båter på åpen strand. Huset skulle bygges. Vi skulle sette på reservepropellen og ta inn ballast for hjemreisen. Alt måtte gjøres så hurtig som mulig — vi var alt i siste halvdel av august, og ny is kunne legge seg når som helst og tvinge oss til å overvintre. Det var altså i høy grad om å gjøre å få fart i arbeidet.

Eskimoisk spisefest

Knud Rasmussen hadde tidligere hatt to vintre sammen med polareskimoene, de var alle hans gamle venner og begeistret over å se ham. Selvfølgelig ville Knud feire gjensynet med en eskimoisk spisefest. Freuchen skulle også leve på polareskimoisk vis, og traktementet var to år gammelt kjøtt, som eskimoene hentet fra sine kjøttgraver. Det ble spist rått. Freuchen forteller om dette:

Jeg lukket øynene og skjøt hjertet opp i livet og begynte å spise. Da jeg holdt opp, var øynene mine forisatt lukket, for jeg hadde spist så meget at jeg knapt kunne se. Til dette må bemerkes at kjøttet ikke blir bedrevet på samme måte der oppe som hos oss. I eskimoenes kjøttgraver er temperaturen om sommeren omkring nullpunktet. Kjøttet råtnet ikke, det gjærer og surner, og der finnes ikke spyfluer.

Tidlig neste morgen kom Knud Rasmussen ombord og spurte meg om jeg kunne losse skipet bare med polareskimoene til hjelp, da han måtte ha den øvrige skipsbesetning og kapteinen til å hjelpe seg med å bygge huset. Det viste seg at det var lett å arbeide sammen med polareskimoene. De arbeidet hurtig og var likevel forsiktige med godset.

J episoder fra samværet med Knud Rasmussen. Han bød meg inn i teltet sitt, som var langstrakt. Han satt selv innerst med ansiktet vendt mot inngangen. På høyre side av ham satt Freuchen, og på venstre side satt jeg. Nedenfor Freuchen og meg satt det en rekke eskimomenn på jorden med bener mot hverandre, og nederst i teltet var der en flokk kvinner og barn. Kvinnene hvisket og lo og moret seg, og det var tydelig å se at det var Freuchen de moret seg over. — Hva er det kvinnene finner så morsomt ved meg? spurte Freuchen Knud. Rasmussen spurte seg for nedover rekkene, og så lo han

med vennlighet, og så utføres det som en vennskapstjeneste. Penger er et ukjent begrep. Når det fanges et dyr, blir det delt mellom alle etter visse regler. Der er paradisiske forhold så lange fangsten ikke slår feil, og det gjør den visst sjelden ved Thule, men kanskje oftere under de lange sledereisene. Likevel er de glade i å reise. Den gangen bodde det ca. 60 menn, kvinner og barn ved Thule.

Vi tok avskjed med Knud Rasmussen og Freuchen. Det siste vi så av Knud, var at han dro på hvalrossfangst med de to robåtene mellom de drivende isflakene. Det has-

Nå fløyter jeg et bestemt signal, og så kommer det ene sledespannet mitt. Der var ingen hundar å se, men da han fløyttet, kom det plutselig som stampet opp av jorden, en ti-tolv store hunder. — Nå fløyter jeg et annet signal, og så kommer det andre sledespannet, og så begynner de å slåss. Han fløyttet igjen, og som ved trolldom dukket der opp 10—12 nye store hunder. Begge spannene ville bort til sin herre, og dermed oppsto der det villeste hundeslagsmål jeg har sett. Hærtustene sto som en sky om de kjempende dyrene, og der var en kampgny av den annen verden. Så jaget hr. Vinterberg dem fra hver-

Her ser vi deltakerne i ekspedisjonen fotografert ved avreisen fra Danmark. Fra høyre står kaptein Jense Peter Freuchen, matros Buxbom, Knud Rasmussen og styrmann P. Wamberg. De tre øvrige var maskinpassertømmermann og kokk ombord.

da han fikk svaret. — Vet du hva de sier? spurte han Freuchen. De sier at du som er så stor, ikke er noe mannfolk. Freuchen smilte, men så ut som et spørsmålsteegn. — Det er fordi du har selskinnsbukser på — her oppe går ingen voksen mann med selskinnsbukser, men bjørneskinnsbukser får han først når han selv har drept bjørnen. — Freuchen beviste som kjent senere sin manndom ved å gifte seg med en av eskimopikene som het Navarana, og det var ifølge Freuchen et meget lykkelig ekteskap.

Knud Rasmussen tok meg med inn i et eskimo-sommertelt. Teltet var av forskjellig slags dyreskinn. Innvendig var der en stor briks, fylt med varme skinn av rein, isbjørn og moskusokse. Her sov hele familien i skjønn forening. Da vi kom inn, var der en ung mann som gjemte seg mellom skinnene oppe på briksen. Knud spurte hvorfor han gjemte seg, og konen svarte at det var fordi han ikke hadde bukser på seg. Dem satt nemlig ko-

tet vel med å skaffe mat til de mange mennene. Vi lettet anker og sto ut av bukten.

Etter noen dagers seilas gikk vi inn Vaigattet til Saqac. Derfra gikk vi til Godhavn. Her hendte det en episode. Jeg hadde etter hvert lagt meg til langt hår, og da vi skulle ligge en dag i Godhavn, gikk Buxbom velvillig i gang med å klippe meg. Da han hadde klippet halve hodet, mente grønlanderne ombord at de hadde sett en hvalrossunge i vannet like ved innløpet til havnen. Buxbom kastet saksen og halte båten opp langs siden. Jeg løp ned etter riflen, og så rodde Buxbom ut mot havneutløpet så skummet fossset om båtstevnen. Da vi kom i nærheten av innløpet, så jeg dyret komme opp langt nede i det klare vannet. Jeg skjøtt da det brøt vannskorpen og drepte det momentant, men det sank. Vi rodde ombord en del slukøret og fullførte klippingen. Imidlertid gikk grønlanderne ut med sine kajaker, og de klarte å fiske dyret opp med torskepilk, hvoretter de slep-

andre med et par kommandor og et spark til dem som var treg til å lystre, og hundene lusket knrende til hver sin side mens sendte hverandre alt annet vennlige blick. Det var meget interessant å se. Jeg takket hr. Vinterberg og gikk ombord med skinn.

Med hodet under va

Vi fortsatte reisen, og anløp I desminde, der jeg bl. a. så en gutt velte med sin kajakk, slik han ble sittende i den med h ned. Noen unge kvinner skjøv tig en konebåt fra land og både kajakken og gutten på. De rusket i ham og skjente ham, hvoretter han løp hjem, tende av skam og sinne. Staggutt — situasjonen virket temkjent, men slik er det altså for små gutter på Grønland.

Vi fortsatte reisen sørover, var helt isfritt, bare ett og isfjell så vi. Vi hadde allerede, og de klarte å fiske dyret opp med torskepilk, hvoretter de slep-